CO2-PRESTATIELADDER©

Samen zorgen voor minder CO_2

RESULTATEN MAATREGELLIJST 2020

JUNI 2021

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 3

1

De Maatregellijst 4
1.1 Wat is de Maatregellijst? 4
1.2 Werking van de Maatregellijst 5

2

Het gebruik van de Maatregellijst in 2020 7
2.1 Highlights 7
2.2 Meest genomen maatregelen 8

3

De Maatregellijst 2020 in cijfers 10
3.1 Gebruik van de Maatregellijst over 2020 in detail 11
3.1.1 Kantoren 12
3.1.2 Personenmobiliteit 14
3.1.3 Materieel 16
3.1.4 Logistiek en transport 18
3.1.5 Organisatiebeleid algemeen 20
3.1.6 Onderaannemers en leveranciers 22
3.1.7 Bedrijfshallen en terreinen 24
3.1.8 Bouwplaats 26
3.1.9 Advies 28
3.1.10 Materiaalgebruik /scope 3 30
3.1.11 Bedrijfsprocessen 32
3.1.12 Afval 34
3.1.13 Aanbesteden 36
3.1.14 Waterbouw schepen 38
3.1.15 Groenonderhoud 40
3.1.16 Vermeden emissies bij derden 41
3.1.17 ICT 42
3.2 Sterkste groeiers en dalers 44
3.3 Algemene aanpassingen in de Maatregellijst 2021 t.o.v. 2020 44

4

In stappen naar emissieloos werken in de bouw 45

Colofon 47

INLEIDING

Dit is de vijfde jaarrapportage over het gebruik van de Maatregellijst in het kader van de CO_2-Prestatieladder. Deze rapportage bevat een analyse van het gebruik over het jaar 2020 en een vergelijking met de voorgaande jaren, zodat de ontwikkelingen rondom het gebruik van de Maatregellijst zichtbaar worden.
Door het invullen van de Maatregellijst geven organisaties aan welke CO_2-reductiemaatregelen zij nemen als onderdeel van hun certificering in het kader van de CO_2-Prestatieladder.
Hoofdstuk 1 gaat in op de functie en de werking van de Maatregellijst, hoofdstuk 2 geeft het gebruik van de Maatregellijst in 2020 op hoofdlijnen weer. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de meest genomen maatregelen, in maatregelen die meer aandacht zouden kunnen krijgen, en in de veranderingen ten opzichte van 2019. Ook wordt een doorkijk gegeven naar de aanpassingen aan de lijst voor 2021.

1 DE MAATREGELLIJST

1.1 Wat is de Maatregellijst?

Als onderdeel van certificering volgens de CO_2-Prestatieladder stellen organisaties ambitieuze CO_2-reductiedoelstellingen vast en definiëren zij reductiemaatregelen (Handboek CO_2-Prestatieladder 3.1, eis 3.B.1). Maar wat is ambitieus? Dat dient een organisatie vast te stellen 'in vergelijking met sectorgenoten'.[1]
Met de toename van het aantal gecertificeerde organisaties nam de behoefte toe aan een hulpmiddel dat zicht geeft op de inzet van andere organisaties in de sector, om daar de eigen maatregelen en doelstellingen aan te kunnen spiegelen. De Maatregellijst biedt dit hulpmiddel.
De organisaties die deelnemen aan de CO_2-Prestatieladder geven jaarlijks in een digitaal systeem aan welke maatregelen zij hebben genomen of van plan zijn door te voeren. Daarmee ontstaat een (geanonimiseerd) overzicht van reductiemaatregelen die door al deze organisaties genomen worden. Dit overzicht wordt onder meer gebruikt om de lijst voor het volgende jaar aan te scherpen. Door middel van de Maatregellijst kunnen organisaties zich vergelijken met sectorgenoten met vergelijkbare bedrijfsactiviteiten. Voor organisaties die beginnen met de CO_2-Prestatieladder kan de lijst ook ideeën opleveren voor mogelijk te nemen maatregelen. De Maatregellijst is hiermee een lijst vóór en door deelnemende organisaties.[2]

1 In dit artikel worden niet overal de formele termen gebruikt omwille van de leesbaarheid; zie het 'Handboek CO_2-Prestatieladder 3.1' voor exacte definities en termen.

2 In deze rapportage gebruiken we de term organisaties, omdat naast bedrijven steeds meer ook overheden en andere organisaties op de Ladder gecertificeerd zijn en dus de Maatregellijst invullen.

De eerste versie van de lijst is in 2015 samengesteld op basis van een analyse van een groot aantal reductieplannen die organisaties zelf hadden opgesteld in het kader van de CO_2-Prestatieladder, gevolgd door afstemming met brancheorganisaties. In de jaren daarna is de lijst steeds aangepast. Bestaande maatregelen zijn verbeterd en soms aangescherpt. Nieuwe maatregelen zijn toegevoegd: deels op basis van maatregelen die gecertificeerde organisaties zelf aandragen en deels door het toevoegen van nieuwe categorieën, in overleg met brancheorganisaties. Het is een weerslag van maatregelen die gecertificeerde organisaties zelf daadwerkelijk in de praktijk toepassen.
Vanaf 2016 is het voor alle deelnemers aan de CO_2-Prestatieladder (niveau 3 en hoger) verplicht om de Maatregellijst in te vullen. 2020 Is het vijfde jaar waarin de Maatregellijst door de deelnemende organisaties is ingevuld. Per 1 januari 2021 zijn er 1050 laddercertificaten uitgegeven, waar circa 4000 organisaties onder vallen. In 2020 hebben 1044 organisaties met een Laddercertificaat de Maatregellijst ingevuld.

“Ik vind de relatie/toelichting met (NL- en EU-) wetgeving nuttig. Bijv. bij personenmobiliteit staat een EU doelstelling met betrekking tot CO_2-uitstoot gr/km”

— gecertificeerde organisatie

1.2 Werking van de Maatregellijst

De Maatregellijst bestaat uit een aantal CO_2-reductiemaatregelen, verdeeld over verschillende categorieën of activiteiten (verder categorieën genoemd). Per maatregel zijn drie niveaus van implementatie aangegeven: A, B of C (zie kader op p. 4).
Een organisatie hoeft alléén de maatregelen in te vullen voor de categorieën waarvan de organisatie zelf bepaalt dat deze voor deze organisatie relevant zijn. Niet alle categorieën zijn voor een organisatie relevant, bijvoorbeeld omdat een organisatie een bepaalde activiteit niet in huis heeft. Zo zal niet elke organisatie bedrijfshallen hebben of gebruik maken van graafmachines. Ook kan een organisatie ervoor kiezen in sommige categorieën niet actief te sturen op CO_2-reductie, bijvoorbeeld omdat de omvang van de emissies in die categorie relatief klein is in vergelijking met andere emissies van de organisatie. Zo kunnen voor een organisatie met een grote vloot van schepen of materieel de emissies gerelateerd aan kantoren relatief klein zijn. In de terminologie van de CO_2-Prestatieladder noemen we dat ‘niet materieel’.
Natuurlijk staan niet alle denkbare maatregelen in de lijst, daarmee zou de lijst te lang worden. Een organisatie kan daarom ook eigen maatregelen toevoegen. Bij de jaarlijkse audit voor de Ladder door een onafhankelijke Certificerende Instelling (CI) dient de door de organisatie ingevulde lijst als onderbouwing van haar relatieve positie van de reductieambities en -plannen, in vergelijking met die van sectorgenoten. De Maatregellijst biedt de CI een handvat om te toetsen of de organisatie ambitieus is qua reductiedoelstelling, in relatie tot sectorgenoten en continu werk maakt van CO_2-reductie.
Bij het invullen van de Maatregellijst wordt organisaties ook gevraagd om per jaar de ‘globale maat’ in te vullen: totaalgegevens van omzet, aantal mensen in dienst (fte’s) en CO_2-uitstoot. Deze gegevens zijn niet opgenomen in deze rapportage.

Het niveau van implementatie is als volgt gedefinieerd:

- **Categorie A** of "Standaard": Niveau van implementatie dat wordt beschouwd als de standaard. D.w.z. meer dan 50% van de bedrijven, voor wie de categorie waarbinnen de maatregel valt relevant is, heeft deze maatregel geïmplementeerd.
- **Categorie B** of "Vooruitstrevend": Niveau van implementatie dat wordt beschouwd als vooruitstrevend. D.w.z. 20% tot 50% van de bedrijven, voor wie de categorie waarbinnen de maatregel valt relevant is, heeft deze maatregel geïmplementeerd.
- **Categorie C** of "Ambitieus": Niveau van implementatie dat wordt beschouwd als ambitieus. D.w.z. slechts een enkel bedrijf, voor wie de categorie waarbinnen de maatregel valt relevant is, heeft deze maatregel geïmplementeerd.

Het gebruik van de 'globale maat' is primair bedoeld om individuele organisaties inzicht te geven in het verloop van de eigen emissies in de tijd, gerelateerd aan algemene bedrijfsgegevens. De ingevulde gegevens worden anoniem verwerkt en kunnen niet gebruikt worden om individuele organisaties met elkaar te vergelijken. Daarvoor zijn er te veel bedrijfsspecifieke omstandigheden die een dergelijke vergelijking kunnen beïnvloeden.

ANONIMITEIT

De gegevens die de organisaties invullen in de Maatregellijst worden opgeslagen in een beveiligde online database. Alleen de organisatie zelf kan een uitdraai maken van de eigen gegevens, ter controle en om deze te kunnen bespreken met de CI. SKAO heeft alleen toegang tot geanonimiseerde gegevens ten behoeve van de jaarlijkse actualisatie van de lijst en voor bijvoorbeeld deze rapportage. SKAO heeft geen inzicht in de specifieke maatregelen die een organisatie heeft ingevuld. Ook de CI's of andere partijen hebben geen toegang tot de gegevens in de database.

JAARLIJKSE UPDATE VOOR EEN ZELFLEREND SYSTEEM

Jaarlijks vindt een update plaats van de Maatregellijst, aan de hand van de geanonimiseerde gegevens.
Als het percentage van organisaties, dat een specifieke maatregel op niveau A ('standaard'), B ('vooruitstrevend') of C ('ambitieus') doorvoert, groeit tot boven een bepaald aandeel, dan wordt het niveau van implementatie aangepast ('ambitieus' wordt 'vooruitstrevend', 'vooruitstrevend' wordt 'standaard' – zie ook kader). Hiermee wordt de lat voor die specifieke maatregel hoger gelegd. Tijdens de jaarlijkse update worden ook formuleringen aangepast en kunnen maatregelen worden toegevoegd of afgevoerd, bijvoorbeeld op basis van de maatregelen die organisaties zelf toevoegen of op basis van gesprekken met sectorvertegenwoordigers of deskundigen. Zo ontstaat een zelflerend systeem dat continu meegroeit met de mate waarin organisaties bepaalde maatregelen toepassen en dat ruimte biedt voor nieuwe maatregelen en innovaties: een praktische lijst voor en door organisaties.

Voor de actualisatie wordt jaarlijks een voorstel gemaakt. De nieuwe, geactualiseerde versie wordt vastgesteld door het **CCvD** (Centraal College van Deskundigen) van de CO_2-Prestatieladder.

2 HET GEBRUIK VAN DE MAATREGELLIJST IN 2020

2.1 Highlights

Op basis van de geanonimiseerde gegevens met betrekking tot de ingevulde maatregelen zijn een aantal bevindingen te melden over het gebruik van de Maatregellijst in 2020.

Eigen opwekking van hernieuwbare elektriciteit blijft toenemen. Vooral bij bedrijfshallen zit een grote toename (van 69 naar 127 organisaties), maar op kantoren (van 230 naar 290 organisaties) en op de bouwplaats (van 30 naar 40 organisaties) blijft eigen opwekking ook toenemen. 9 Organisaties wekken bewust veel meer elektriciteit op dan ze zelf nodig hebben, voor levering aan derden.

Elektrificatie van materieel en voertuigen wordt door een aantal organisaties actief opgepakt, maar het gaat nog langzaam: bij de maatregel 'zero-emissie voertuigen' geven 240 organisaties aan dat tenminste een klein deel (5%) van de personenauto's elektrisch is. Voor vrachtwagens geldt dit voor 17 organisaties. 46 organisaties geven aan tenminste één elektrisch mobiel werktuig in gebruik te hebben. De maatregel 'elektrificeren handgereedschap' wordt steeds vaker gevonden. Circa 50% van de bouwbedrijven maakt er gebruik van.

Ook in de lijst met custom maatregelen is verdergaande elektrificatie zichtbaar: in 2020 toegevoegde maatregelen betreffen onder meer elektrificatie van dweilwagens, een puinbreker, een bunkerkraan, robotmaaiers, lease-auto's en huurauto's, verwarmen (als vervanging van gasolie), bussen en levering van brandstoffen. Zelfs inzet van een elektrische pont komt aan bod.

Het effect van de coronapandemie op mobiliteit is ook in de Maatregellijst zichtbaar. Het thuiswerken heeft een hoge vlucht genomen, en de maatregel 'Faciliteiten voor thuiswerken en teleconferencing' is op de derde positie gekomen van de meest genomen maatregelen. Daarnaast is er ook een aantal custom maatregelen gerapporteerd door organisaties met betrekking tot thuiswerken. De meeste organisaties beschikken nu over de faciliteiten voor thuiswerken en teleconferencing. Vandaar dat we in de Maatregellijst-update voor 2021 deze maatregel hebben aangepast. Hij heet nu 'Terugdringen personenmobiliteit door thuiswerken en teleconferencing' en richt zich op het structureel terugdringen van het aantal vervoersbewegingen.

2.2 Meest genomen maatregelen

In **figuur 1** is de top 10 van meest geïmplementeerde maatregelen weergegeven. Dit betreft het aantal organisaties dat een bepaalde maatregel genomen heeft. Per maatregel is de mate van implementatie te zien (niveau A, B of C).

In **tabel 1** (p. 9) zijn meer gegevens over deze 10 meest geïmplementeerde maatregelen te vinden. De percentages in deze tabel zijn berekend ten opzichte van het totale aantal organisaties dat de Maatregellijst heeft ingevuld (100% zijn 1044 organisaties).
Inkoop groene stroom (kantoren) is nog altijd de meest gekozen maatregel, 571 organisaties nemen groene stroom af voor tenminste 75% van het elektriciteitsgebruik, van deze organisaties nemen er 435 vrijwel volledig groene stroom af.

Figuur 1 *Top 10 meest geïmplementeerde maatregelen*

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN TOTAAL	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Kantoren: Inkoop groene stroom en/of Nederlandse Garanties van Oorsprong (GvO)			
Niveau A	571	55%	Tenminste 75% van de ingekochte stroom is groen
Niveau B	435	42%	Tenminste 98% van de ingekochte stroom is groen
Stimuleren zuinig rijden: Het Nieuwe Rijden			
Niveau A	518	50%	Beschikbaar stellen van toolboxen voor alle chauffeurs
Niveau B	188	18%	Elke chauffeur van een busje heeft cursus gevolgd
Niveau C	99	9%	90% van de chauffeurs (auto & busje) heeft cursus gevolgd
Faciliteiten voor thuiswerken en teleconferencing			
Niveau A	456	44%	Bedrijf faciliteert gebruik van teleconferencing en mogelijkheden tot thuiswerken
Niveau B	190	18%	5% van de medewerkers met een kantoorfunctie werkt één dag per week vanuit huis
Niveau C	135	13%	10% van de medewerkers met een kantoorfunctie werkt één dag per week vanuit huis
Controle juiste bandenspanning leaseauto's			
Niveau A	454	43%	Jaarlijkse controle bij meer dan 50% van de leaseauto's
Niveau B	163	16%	Kwartaalcontrole bij meer dan 50% van de leaseauto's
Niveau C	110	11%	Kwartaalcontrole bij meer dan 90% van de leaseauto's
Aanschaf zuinigere machines			
Niveau A	377	36%	Brandstofgebruik is overweging bij 50% van de aankopen
Niveau B	208	20%	Brandstofgebruik is overweging bij 75% van de aankopen
Niveau C	97	9%	Brandstofgebruik is overweging bij 90% van de aankopen
Erkende Maatregelen energiebesparing voor kantoren			
Niveau A	374	36%	'Erkende Maatregelen' zijn, of worden doorgevoerd
Controle juiste bandenspanning vrachtwagens			
Niveau A	372	36%	Controle van de bandenspanning tenminste jaarlijks
Niveau B	235	23%	Controle van de bandenspanning elke drie maanden
Stimuleren carpoolen			
Niveau A	360	34%	Bedrijf stimuleert actief carpoolen tussen werknemers en kan dit aantonen
Niveau B	186	18%	Bedrijf stelt poolauto's beschikbaar voor gezamenlijk vervoer naar kantoor- of projectlocatie
Niveau C	23	2%	Alle poolauto's rijden op hernieuwbare brandstoffen, aardgas of zijn zero CO_2-emiss
Selectie onderaannemers en/of leveranciers op reisafstand			
Niveau A	334	32%	Reisafstand weegt mee bij selectie onderaannemers
Niveau B	44	4%	Eis met betrekking tot reisafstand
Elektrificeren handgereedschap			
Niveau A	332	32%	Waar mogelijk maakt bedrijf gebruik van elektrisch handgereedschap
Niveau B	106	10%	Aantoonbaar beleid vervanging/invoering elektrisch handgereedschap

Tabel 1 *Overzicht meest genomen maatregelen*

3 DE MAATREGELLIJST 2020 IN CIJFERS

Figuur 2 *Maatregelen per organisatie*

In het kader van de CO_2-Prestatieladder bestaat een organisatie met dochterorganisaties uit een hoofd-certificaathouder met meerdere certificaathouders. De 1044 organisaties die de Maatregellijst in 2020 hebben ingevuld, zijn dan ook de hoofdcertificaat-houders. Het daadwerkelijke aantal organisaties dat gecertificeerd is op de CO_2-Prestatieladder ligt hoger, dat zijn er circa 4000.

Geïmplementeerde maatregelen zijn maatregelen die een organisatie daadwerkelijk heeft doorgevoerd per eind 2020. Veel maatregelen zijn niet een eenmalige actie maar betreffen een beleidsmaatregel die dus blijft voortduren.

Geplande maatregelen zijn maatregelen die een organi-satie heeft gepland voor implementatie na eind 2020.

Nieuw toegevoegde maatregelen zijn maatregelen (gepland of geïmplementeerd) die een organisatie zelf heeft toegevoegd, bijvoorbeeld omdat het een maat-regel is die bedrijfsspecifiek is, of omdat de maat-regel (nog) niet op de Maatregellijst voorkomt. Als een soortgelijke maatregel door meerdere organisaties als nieuwe maatregel wordt toegevoegd kan dit aanleiding zijn om bij de jaarlijkse update de Maatregellijst met deze maatregel uit te breiden.

Per organisatie worden gemiddeld circa 25 maatregelen geregistreerd (zie **figuur 2**).

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Totaal	*gemiddelde per organisatie*	*Totaal*	*gemiddelde per organisatie*	*Totaal*	*gemiddelde per organisatie*	*Totaal*	*gemiddelde per organisatie*	*Totaal*	*gemiddelde per organisatie*
Door hoeveel organisaties ingevuld?	722		839		880		945		1.044	
Maatregelen geïmplementeerd	6.773	9,4	11.414	13,6	13.131*	14,9*	15.469	16,4	16.949	16,2
Maatregelen gepland	3.259	4,5	4.749	5,7	6.095	6,9*	7.175	7,6	8.282	7,9
Maatregelen NIEUW toegevoegd	850	1,2	603	0,7	382	0,4	528	0,6	466	0,4

Tabel 2 *De maatregellijst in cijfers*

Figuur 3 *Percentages organisaties per categorie (100% is het totale aantal organisaties dat in het betreffende jaar de Maatregellijst heeft ingevuld)*

AANTAL ORGANISATIES PER CATEGORIE

De Maatregellijst is gestructureerd in 15 categorieën. Organisaties kiezen zelf categorieën en maatregelen in de lijst die voor hen materieel zijn. Per categorie wordt in **figuur 3** het aantal organisaties weergegeven dat één of meer maatregelen binnen die categorie heeft geïmplementeerd.

Kantoren en personenmobiliteit komen bij vrijwel alle organisaties voor, vandaar dat de meeste organisaties maatregelen binnen deze categorieën opvoeren. De reden dat sommige organisaties hier toch geen maatregelen hebben opgevoerd kan zijn dat de omvang van emissies in die categorie relatief klein is in vergelijking met andere emissies van de organisatie.
Andere categorieën zijn vooral relevant voor de uitvoering van bouwprojecten, zoals 'Logistiek & Transport', 'Materieel' en 'Bouwplaats'. Het aantal organisaties voor wie deze categorieën relevant zijn loopt daarom uiteen.

Ten opzichte van 2019 zijn er geen grote veranderingen in de verdeling van bedrijven per categorie opgetreden. De categorieën 'Aanbesteden' en 'bedrijfshallen' blijven relatief sterk groeien. De categorie 'materialen die CO_2 opnemen' is in de Maatregellijst 2020 toegevoegd aan de categorie Materiaalgebruik / Scope 3.

3.1 Gebruik van de Maatregellijst over 2020 in detail

Per categorie worden in de volgende paragrafen steeds de volgende aspecten weergegeven:

- **het aantal organisaties** dat maatregelen binnen deze categorie heeft genomen;
- **de meest genomen maatregelen** binnen deze categorie;
- **de belangrijkste veranderingen in 2020** ten opzichte van 2019 in de gerapporteerde aantallen;
- **aandachtspunten voor verdere implementatie** van maatregelen, zoals bijvoorbeeld ontwikkelingen met betrekking tot wetgeving of suggesties welke maatregelen meer aandacht zouden kunnen krijgen;
- **de belangrijkste aanpassingen** in de Maatregellijst 2021 (die in januari 2021 is gepubliceerd voor gebruik in 2021) ten opzichte van 2020.

Om te bepalen welke maatregelen het meest genomen worden kijken we naar het percentage[3] organisaties dat een maatregel op niveau A ('standaard') heeft genomen. Ook geven we het percentage organisaties dat deze maatregel op niveau B ('vooruitstrevend'), of C ('ambitieus') heeft geïmplementeerd.

3 Het percentage is gerelateerd aan het aantal organisaties dat maatregelen binnen deze categorie heeft opgevoerd. Altijd geldt dat implementatie op niveau B ('vooruitstrevend') inhoudt dat niveau A ('standaard') ook is uitgevoerd. Bij niveau C zijn ook niveau A en B uitgevoerd.

3.1.1 KANTOREN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Inkoop groene stroom en/of Nederlandse Garanties van Oorsprong (kantoren)			
Niveau A	571	62%	Tenminste 75% van de ingekochte stroom is groen.
Niveau B	435	47%	Tenminste 98% van de ingekochte stroom is groen.
Erkende Maatregelen kantoren			
Niveau A	374	41%	'Erkende Maatregelen' zijn, of worden doorgevoerd.
Inkopen efficiënte hardware			
Niveau A	321	35%	Aankoop van producten met EnergyStar Label
Niveau B	89	10%	Keuze voor meest duurzame leveranciers

In de categorie 'Kantoren' hebben **923** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

In de lijst van 2020 zijn enkele nieuwe maatregelen toegevoegd:

- De maatregel 'Verwarming met groen gas met NTA 8080 of ISCC-certificaat' wordt ingevuld door 31 organisaties (3%)
- De maatregel 'Afspraken energieprestatie bij huur' wordt ingevuld door 58 organisaties (6%);
- De maatregel 'Benchmarking en optimalisatie energieverbruik' wordt ingevuld door 71 organisaties (8%).

Ook zijn in 2020 enkele maatregelen herzien waardoor het gebruik van de maatregel is teruggelopen:

- De maatregel 'feedback energieverbruik gebouwen aan de gebruikers' is herzien (was maatregel 'energiemanagementsystemen'), het gebruik is teruggelopen van 146 (17%) in 2019 naar 64 (7%) in 2020.
- De maatregel 'optimalisatie klimaatinstallaties' is aangescherpt, gebruik is teruggelopen van 400 (47%) in 2019 naar 182 (20%) in 2020.

Aandachtspunten

- Maatregel 'Erkende Maatregelen voor kantoren' is opgeklommen naar de tweede plaats. 374 organisaties (41%) geven aan hieraan te voldoen, in 2019 waren dit nog 279 organisaties. Deze maatregel verwijst naar de lijst met 'Erkende maatregelen' van de overheid. Dit is een lijst met (verplichte) maatregelen die geldt voor organisaties met overwegend een kantoorfunctie, zoals overheidsorganisaties en zakelijke dienstverlening. De meeste organisaties die de Maatregellijst invullen zullen niet direct onder deze verplichting vallen, maar de 'Erkende Maatregelen' kunnen inhoudelijk zeker relevant zijn.
- Maatregel 'Verbeteren Energielabel kantoren'. Vanaf 2023 geldt een wettelijke verplichting dat kantoorgebouwen (groter dan 100 m^2) minimaal Energielabel C moeten hebben. Rapportage over deze maatregel neemt langzaam toe. 316 (34%) van de organisaties rapporteert een maatregel met betrekking tot het Energielabel, 267 (29%) van de organisaties heeft een gemiddeld Energielabel C of beter voor hun gebouwen. Veel organisaties zullen deze stap dus nog moeten nemen.
- Maatregel 'Inkoop groene stroom'. Bij 435 (47%) organisaties draaien de kantoren (bijna) volledig op groene stroom met Nederlandse GVO's (Garanties van Oorsprong). 38% van de organisaties (binnen deze categorie) koopt geen, of slechts beperkt groene stroom. Dit is een eenvoudige maatregel die organisaties snel kunnen doorvoeren.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

- De maatregel 'Feedback energiegebruik gebouwen aan de gebruikers ervan' is aangepast: het A-niveau is herzien, er is een niveau C toegevoegd.
- De maatregel 'Groene Cloud voor virtualistie ICT omgeving' is komen te vervallen. Deze maatregel verwijst naar websites (Rankabrand, Greenpeace) die cloud-diensten en leveranciers rangschikten op milieuprestatie. Deze websites worden echter niet meer up-to-date gehouden.
- De maatregel 'Inkoop efficiënte hardware' is om dezelfde reden aangepast: het B-niveau is komen te vervallen.
- Er is een nieuwe maatregel gericht op 'gasloze kantoren' toegevoegd.

3.1.2 PERSONENMOBILITEIT

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Het Nieuwe Rijden			
Niveau A	518	59%	Toolbox ter beschikking aan alle chauffeurs
Niveau B	188	21%	Elke chauffeur van een busje heeft een cursus gevolgd
Niveau C	99	11%	90% van alle chauffeurs heeft een cursus gevolgd
Faciliteiten voor thuiswerken en teleconferencing			
Niveau A	456	52%	Bedrijf faciliteert gebruik van teleconferencing en mogelijkheden tot thuiswerken
Niveau B	190	22%	5% van de medewerkers met een kantoorfunctie werkt één dag per week vanuit huis
Niveau C	135	15%	10% van de medewerkers met een kantoorfunctie werkt één dag per week vanuit huis
Controle juiste bandenspanning leaseauto's			
Niveau A	454	52%	Jaarlijkse controle bandenspanning bij meer dan 50% van de leaseauto's.
Niveau B	163	19%	Driemaandelijkse controle bandenspanning bij meer dan 50% van de lease-auto's.
Niveau C	110	13%	Driemaandelijkse controle bandenspanning bij meer dan 90% van de lease-auto's

In de categorie 'Personenmobiliteit' hebben **875** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

- In de lijst van 2020 zijn enkele nieuwe maatregelen toegevoegd, gebaseerd op landelijke afspraken in het kader van de coalitie 'Anders Reizen':
- Maatregel 'Parkeerbeleid' - ingevuld door 28 organisaties (3%)
- Maatregel 'Nieuwe medewerkers'- ingevuld door 12 organisaties (1%)
- Maatregel 'Stimuleren treingebruik voor lange afstanden'- ingevuld door 16 organisaties (2%)

Andere veranderingen

- Maatregel 'Faciliteiten voor thuiswerken en teleconferencing'. Waarschijnlijk mede door de coronapandemie is rapportage over deze maatregel sterk toegenomen, van 288 (28%) organisaties in 2019 naar 456 (52%) in 2020.
- Maatregel 'Beleid t.a.v. aanschaf/lease zuinige personenauto's en bedrijfsbusjes'. In 2020 is rapportage over deze maatregel sterk teruggelopen. De maatregel is een combinatie van twee eerdere maatregelen gericht op personenauto's en bedrijfsbusjes en in lijn gebracht met Europese inkoopcriteria die door overheidsorganisaties worden gebruikt. Ten opzichte van de oude maatregel gericht op personenauto's is rapportage teruggelopen van 463 (58%) in 2019 naar 60 (7%) in 2020. De methodiek van deze Europese inkoopcriteria is afgelopen jaar sterk gewijzigd. Bij de update in 2020 is de keuze gemaakt om deze maatregel te laten vallen en een zuiniger of elektrisch wagenpark te stimuleren door twee maatregelen 'Aanschaf/lease obv CO_2 emissiemeting uit de praktijk' gericht op personenauto's respectievelijk bedrijfsbusjes. Gebruik van deze maatregelen is aan het toenemen. Voor Personenauto's van 186 (23%) in 2019 naar 278 (32%) in 2020; voor bedrijfsbusjes van 132 (17%) naar 210 (24%).

Aandachtspunten

- Maatregel 'Zero-emissie voertuigen'. Bij 240 organisaties (27%) rijdt een deel van het wagenpark op alternatieve brandstoffen of is full-electric. Dit aantal neemt toe: van 165 in 2019 naar 240 in 2020.
- Maatregel 'Snelheidsbegrenzer op busjes'. In 2019 is deze maatregel nieuw toegevoegd. Hiermee wordt het gebruik van snelheidsbegrenzers gestimuleerd, ook voor bedrijfswagens waarvoor dit niet verplicht is. Deze maatregel wordt nu door 45 organisaties opgepakt.
- Maatregel 'Beschikbaar stellen fiets, e-bike of e-scooter'. Gebruik van deze maatregel is sterk gegroeid en wordt nu door 223 (25%) van de organisaties toegepast.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

- De maatregel 'Beleid t.a.v. aanschaf/lease zuinige personenauto's en bedrijfsbusjes' is komen te vervallen (zie de hierboven beschreven veranderingen in 2020 tov 2019). Organisaties kunnen nu gebruik maken van de maatregelen gericht op 'Aanschaf/lease obv CO_2 emissiemeting uit de praktijk'
- De maatregel 'Wedstrijd personenmobiliteit' is van niveau A verschoven naar niveau B, omdat de maatregel weinig wordt toegepast.
- De maatregel 'Faciliteiten voor thuiswerken en teleconferencing' is aangepast. Deze heet nu 'Terugdringen personenmobiliteit door thuiswerken en teleconferencing' en richt zich op het terugdringen van aantal vervoersbewegingen. Vanwege het toegenomen thuiswerken in coronatijd was de formulering van deze maatregel achterhaald.
- De maatregel 'Nationale benchmark Mobiliteit' is komen te vervallen. Het instrument wordt niet meer actief onderhouden.

3.1.3 MATERIEEL

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Aanschaf zuinigere machines			
Niveau A	377	57%	Brandstofgebruik is overweging bij 50% van de aankopen
Niveau B	208	31%	Brandstofgebruik is overweging bij 75% van de aankopen
Niveau C	97	15%	Brandstofgebruik is overweging bij 90% van de aankopen
Elektrificeren handgereedschap			
Niveau A	332	50%	Waar mogelijk maakt bedrijf gebruik van elektrisch hand-gereedschap
Niveau B	106	16%	Aantoonbaar beleid vervanging / invoering elektrisch hand-gereedschap
Controle juiste bandenspanning			
Niveau A	317	48%	Maandelijkse controle bij deel van het materieel
Niveau B	234	35%	Maandelijkse controle bij tenminste 25% van het materieel
Niveau C	144	22%	Maandelijkse controle bij tenminste 75% van het materieel

In de categorie ‘Materieel’ hebben **664** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

- In de lijst van 2020 zijn twee nieuwe maatregelen toegevoegd:
  - De maatregel: ‘Zero CO_2-emissie aggregaat’ wordt ingevuld door 5 organisaties (1%).
  - De maatregel: ‘Mobiel werktuig of tractor op biogas’ wordt ingevuld door 5 organisaties (1%).
- De maatregel ‘Onderhoud materieel conform fabrieksopgave’ is aangescherpt. Hierdoor is de rapportage van 415 (70%) op niveau A in 2019 teruggelopen naar 226 (34%) in 2020.

Aandachtspunten

- Maatregel ‘Zero CO_2-emissie mobiele werktuigen’. Toepassing van deze maatregel is vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van 2019 (47 organisaties in 2019, 46 organisaties in 2020)
- Maatregel ‘Toepassing van mobiele werktuigen met hybride technologie’. Toepassing van deze maatregel is vrijwel verdubbeld. (52 organisaties in 2019, 97 organisaties in 2020)
- De maatregelen binnen deze categorie hebben veelal direct impact op Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) projecten in uitvoering en kunnen onderdeel vormen van een dialoog tussen opdrachtnemer en opdrachtgever over CO_2-reductie in specifieke projecten.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

Geen aanpassingen.

3.1.4 LOGISTIEK EN TRANSPORT

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Controle juiste bandenspanning vrachtauto's			
Niveau A	372	71%	Controle van de bandenspanning tenminste jaarlijks
Niveau B	235	45%	Controle van de bandenspanning elke 3 maanden
Aanschaf zuinigere vrachtwagens			
Niveau A	325	62%	Keuze vrachtwagens met lager brandstofgebruik
Niveau B	87	17%	Keuze vrachtwagens met 15% lager brandstofgebruik
Niveau C	23	4%	Keuze vrachtwagens met 30% lager brandstofgebruik
Stimuleren zuinig rijden door Het Nieuwe Rijden			
Niveau A	237	45%	25% van de chauffeurs op cursus geweest
Niveau B	149	28%	75% van de chauffeurs op cursus geweest
Niveau C	0	0%	90% van de chauffeurs op cursus geweest

In de categorie ‘Logistiek en transport’ hebben **524** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

In de lijst van 2020 is één nieuwe maatregelen toegevoegd:

- De maatregel ‘rijden op aardgas (LNG of CNG)’ is toegevoegd. Deze wordt ingevuld door 10 organisaties (2%), waarvan één op niveau C.
- Enkele maatregelen zijn in de lijst van 2020 aangescherpt:
  - Maatregel ‘Stimuleren zuinig rijden door Het Nieuwe Rijden’. De rapportage van 298 (62%) organisaties op niveau A in 2019 is teruggelopen naar 237 (45%) in 2020.
  - Maatregel ‘Stimuleren zuinig rijden door monitoring’. De rapportage van 244 (51%) organisaties op niveau A in 2019 is teruggelopen naar 136 (26%) in 2020.

Aandachtspunten

- Maatregel ‘Gebruik van hernieuwbare brandstof als vervanging van fossiele brandstof’. Het aantal organisaties dat aangeeft deels hernieuwbare brandstof te tanken is verdubbeld: van 25 in 2019 naar 55 (10%) in 2020.
- Deelname aan de Lean & Green Award is in 2019 opgenomen in de Maatregellijst. ‘Lean & Green logistics’ is een CO_2-reductieprogramma dat zich richt op organisaties met veel logistiek. 10 organisaties (2%) geven aan hieraan deel te nemen.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

Geen aanpassingen.

3.1.5 ORGANISATIEBELEID ALGEMEEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
CO_2-bewustzijn bij medewerkers			
Niveau A	229	48%	Aandacht in inwerktraject bij meer dan 20% van nieuwe adviseurs en projectleiders
Niveau B	165	35%	Aandacht in inwerktraject bij meer dan 50% van nieuwe adviseurs en projectleiders
Niveau C	51	11%	Aandacht bij functioneringsgesprekken bij meer dan 20% van adviseurs en projectleiders
Uitvoeren energiebesparingsmaatregelen			
Niveau A	185	39%	Uitvoering bij een terugverdientijd van max. 5 jaar
Niveau B	49	10%	Uitvoering bij een terugverdientijd van max. 10 jaar
Niveau C	19	4%	Uitvoering bij een terugverdientijd van max. 15 jaar
Selectie onderaannemers en/of leveranciers op CO_2-bewust certificaat			
Niveau A	167	35%	Certificaat weegt mee in selectie onderaannemers
Niveau B	15	3%	Organisatie eist certificaat van belangrijkste onderaannemers

In de categorie ‘Organisatiebeleid algemeen’ hebben **478** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Geen wijzigingen.

Aandachtspunten
De maatregel ‘Uitvoeren energiebesparingsmaatregelen’ laat een beperkte groei zien, van 122 (30%) organisaties in 2019 naar 185 (39%) organisaties in 2020. Dit betreft op niveau A de wettelijk verplichte uitvoering van maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar (energiezorgplicht, onderdeel van de wet Milieubeheer). Op deze terugverdientijd zijn ook de ‘Erkende Maatregelen’ van de overheid gebaseerd.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
Geen aanpassingen.

3.1.6 ONDERAANNEMERS EN LEVERANCIERS

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Selectie onderaannemers op reisafstand			
Niveau A	334	82%	Reisafstand weegt mee bij selectie onderaannemers
Niveau B	44	13%	Eis met betrekking tot reisafstand
Cursus het Nieuwe Draaien			
Niveau A	55	13%	Enkele chauffeurs/planners van onderaannemers hebben cursus gevolgd
Niveau B	42	10%	Cursus is gevolgd door meer dan 25% van chauffeurs/planners
Niveau C	18	4%	Cursus is gevolgd door tenminste 75% van chauffeurs/planners

In de categorie ‘Onderaannemers en leveranciers’ hebben **406** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Geen wijzigingen.

Aandachtspunten
De Green Deal ‘het Nieuwe Draaien’ is in 2020 afgerond. Dit betrof een afspraak om brandstofemissies van bouwmaterieel met 10% te reduceren. Om deze reducties vast te houden is blijvende aandacht voor ‘het Nieuwe Draaien’ in de gehele sector relevant, waarbij ook de onderaannemers een belangrijke rol spelen.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
Geen aanpassingen.

3.1.7 BEDRIJFSHALLEN EN TERREINEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Erkende Maatregelen bedrijfshallen			
Niveau A	143	37%	'Erkende Maatregelen' zijn, of worden doorgevoerd.
LED-buitenverlichting			
Niveau B	138	36%	>50% van de verlichting van bedrijventerreinen bestaat uit LED-verlichting
Niveau C	64	17%	100% van de verlichting van bedrijventerreinen bestaat uit LED-verlichting
Opwekking duurzame energie			
Niveau A	127	33%	10% van de elektriciteit is afkomstig van eigen opwekking
Niveau B	106	28%	20% van de elektriciteit is afkomstig van eigen opwekking
Niveau C	82	21%	50% van de elektriciteit is afkomstig van eigen opwekking

In de categorie ‘Bedrijfshallen en terreinen’ hebben **384** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

- Het aantal organisaties dat maatregelen in deze categorie opvoert blijft fors groeien, van 257 organisaties in 2019, naar 384 in 2020: een toename van circa 50%.
- In 2020 zijn twee nieuwe maatregelen zijn toegevoegd:
  - Maatregel ‘LED-buitenverlichting’. Deze maatregel wordt al door een groot aantal (138) organisaties toegepast
  - Maatregel ‘Infrarood verwarming’. Maatregel wordt door enkele (9) organisaties opgevoerd.

Aandachtspunten

De maatregel ‘Erkende maatregelen bedrijfshallen’ laat in absolute aantallen een groei zien, van 102 (40%) organisaties in 2019 naar 143 (37%) organisaties in 2020.
Dit betreft de wettelijk verplichte uitvoering van ‘erkende maatregelen’ met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar (energiezorgplicht, onderdeel van de wet Milieubeheer). Ook voor veel andere organisaties met bedrijfshallen zal deze maatregel waarschijnlijk relevant zijn.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

Geen aanpassingen.

3.1.8 BOUWPLAATS

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Gebruik tijdelijke verharding			
Niveau A	203	68%	Gebruik waar mogelijk tijdelijke verharding
Inkoop groene stroom			
Niveau A	144	48%	Gebruik groene stroom op de bouwplaats
Niveau B	110	37%	Groene stroom dekt tenminste 50% van het stroomgebruik
Niveau C	82	27%	Groene stroom dekt tenminste 75% van het stroomgebruik
Energiebesparing bouwkeet			
Niveau A	114	38%	5% Voldoet aan eisen bouwbesluit 'tijdelijke gebouwen'
Niveau B	86	29%	20% Voldoet aan eisen bouwbesluit 'tijdelijke gebouwen'
Niveau C	39	13%	100% Voldoet aan eisen bouwbesluit 'tijdelijke gebouwen'

In de categorie ‘Bouwplaats’ hebben **300** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Er is in 2020 één nieuwe maatregel toegevoegd: Maatregel ‘levering van hernieuwbare brandstof op de bouwplaats’. Deze maatregel is door 23 (8%) organisaties gerapporteerd.

Aandachtspunten
Maatregel ‘Inkoop groene stroom’. 110 (37%) Organisaties geven aan voor tenminste 50% van het stroomgebruik op bouwplaatsen groene stroom in te kopen. Met een relatief geringe inspanning kunnen organisaties groene stroom inzetten op de bouwplaats. Let op dat volgens de CO_2-Prestatieladder alleen groene stroom met Nederlandse GVO’s (Garanties van Oorsprong) als groen bestempeld mag worden.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020
Geen aanpassingen.

3.1.9 ADVIES

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Dialoog m.b.t. CO_2–reductie met grote opdrachtgevers			
Niveau A	135	68%	Incidenteel wordt CO_2-reductie besproken met grote opdrachtgevers
Niveau B	58	29%	Vast agendapunt in periodiek overleg grote opdrachtgevers
Niveau C	10	5%	Vast agendapunt in periodiek overleg alle opdrachtgevers
Aandacht voor CO_2-reductie in projecten NIET verkregen met gunningsvoordeel			
Niveau A	105	53%	In tenminste 10% van ontwerpopdrachten
Niveau B	61	31%	In tenminste 50% van ontwerpopdrachten
Niveau C	36	18%	Bij alle ontwerpopdrachten
CO_2-gerelateerd onderzoek en innovatie			
Niveau A	94	47%	2% tot 10% van onderzoek- en innovatiebudget
Niveau B	50	25%	10% tot 20% van onderzoek- en innovatiebudget
Niveau C	34	17%	Meer dan 20% van onderzoek- en innovatiebudget

In de categorie ‘Advies’ hebben **200** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Geen wijzigingen.

Aandachtspunten
In het kader van het onderscheidend vermogen van de Ladder hecht SKAO grote waarde aan de dialoog over CO_2-reductie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, ook in individuele projecten. Het aangaan van deze dialoog helpt om reductiekansen te ontdekken en te verzilveren. 135 (68%) organisaties voor wie de categorie ‘Advies’ relevant is geeft aan deze dialoog aan te gaan.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
Geen aanpassingen.

3.1.10 MATERIAALGEBRUIK / SCOPE 3

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Ontwikkeling extra reducerende maatregelen in projecten			
Niveau A	105	60%	Extra maatregelen in één of meer projecten
Niveau B	30	17%	Extra maatregelen in 20% projecten
Niveau C	15	9%	Extra maatregelen in 50% projecten
Toepassen van producten van duurzaam beton			
Niveau A	30	17%	Tenminste 10% voldoet aan de eisen van het Moederbestek Duurzaam Beton
Niveau B	9	5%	100% voldoet aan eisen Moederbestek Duurzaam Beton
Niveau C	6	3%	Bedrijf past standaard verdergaande eisen voor duurzaam beton toe.
Selectie materialen o.b.v. CO_2-uitstoot			
Niveau A	23	13%	De CO_2-uitstoot van materialen weegt altijd mee bij selectie van materialen.
Niveau B	4	2%	Bedrijf stelt expliciete eisen aan de CO_2-uitstoot van materialen en controleert die.

In de categorie ‘Materiaalgebruik /scope 3’ hebben **176** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

De maatregel ‘Gebruik van materialen die CO_2 opnemen’ is in 2020 verplaatst en onder de naam ‘Vastlegging CO_2 door verwering van materialen’ toegevoegd aan categorie materiaalgebruik/scope 3. Deze maatregel wordt door 5 organisaties toegepast.

Aandachtspunten

Het gebruik van de MKI-waarde bij de selectie van materialen en hergebruik van materialen als beton en asfalt zijn belangrijke ontwikkelingen die in de GWW-sector veel aandacht krijgen. Toch worden maatregelen die hierop aansluiten maar door een klein aantal organisaties ingevuld.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

Er zijn twee maatregelen aangepast/toegevoegd, gericht op het stimuleren van uitwisselen en opvragen van LCA-informatie van materialen:

- De maatregel ‘Selectie materialen o.b.v. CO_2-uitstoot’ is aangepast en heet nu ‘Opvragen van LCA- of MKI-informatie van producten en materialen’.
- De maatregel ‘Leveren van LCA- of MKI-informatie van producten en materialen’ is nieuw toegevoegd.
- Verder is de naam van de maatregel ‘Toepassen van producten van duurzaam asfalt’ aangepast en heet nu ‘toepassen van asfaltmengsels met lage MKI’.

3.1.11 BEDRIJFSPROCESSEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Opsporen perslucht lekkages			
Niveau A	99	58%	Jaarlijkse controle (conform Erkende Maatregelen)
Niveau B	29	17%	3-maandelijkse controle
Reductie energieverbruik elektromotoren in bedrijfsprocessen			
Niveau A	30	18%	Onderzoek zuinige elektromotoren (conform Erkende Maatregelen)
Niveau B	12	7%	Toepassing rendementsklasse IE3 of IE4 bij vervanging
Niveau C	4	2%	Versnelde vervanging door rendementsklasse IE3 of IE4

In de categorie ‘Bedrijfsprocessen’ hebben **170** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
In 2020 is één maatregel toegevoegd: de maatregel ‘Reductie of verduurzaming van verpakkingsmaterialen’ wordt door 9 organisaties toegepast.

Aandachtspunten
Maatregelen m.b.t. perslucht, elektromotoren en koeling betreffen (op A-niveau) maatregelen afkomstig van de door de overheid opgestelde lijst van Erkende Maatregelen, die door veel organisaties verplicht genomen moeten worden. De maatregel met betrekking tot elektromotoren wordt door slechts 30 organisaties (18%) opgevoerd. Deze maatregel is waarschijnlijk voor veel meer organisaties relevant.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
Geen aanpassingen.

3.1.12 AFVAL

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Inkoop van hulpstoffen – gebruik van secundaire materialen			
Niveau A	69	55%	Onderzoekt mogelijkheden gebruik secundair materiaal
Niveau B	45	36%	Gebruikt 2 secundaire materialen als hulpstof
Realiseren verkoopbaar secundair materiaal			
Niveau A	64	51%	Verkoop secundair materiaal als grondstof
Niveau B	38	30%	Verkoop meerdere soorten secundair materiaal als grondstof
Niveau C	16	13%	Ketenoverleg over upcycling
Inzicht in vermeden CO_2 als gevolg van de verwerking van afvalstromen			
Niveau A	30	24%	Kwantificering van vermeden ketenemissies voor 80% afvalstromen
Niveau B	16	13%	Kwantificering van vermeden ketenemissies voor alle afvalstromen
Niveau C	13	10%	Aantoonbare toename van vermeden ketenemissies

In de categorie ‘Afval’ hebben **125** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Geen grote veranderingen.

Aandachtspunten
Maatregel ‘Inzicht in vermeden CO_2’. De overgang naar een circulaire economie krijgt steeds meer aandacht. De afvalsector speelt daarbij een belangrijke rol. Voor deze sector is inzicht in vermeden CO_2-emissies een belangrijke indicator voor de bijdrage aan circulariteit. 30 organisaties (24%) rapporteren over vermeden emissies.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
Geen aanpassingen.

3.1.13 AANBESTEDEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Toepassing van gunningvoordeel m.b.t. tot CO_2-ambitie in de GWW sector - werken			
Niveau A	17	31%	Tot 25% van de werken
Niveau B	6	11%	25-75% van de werken
Niveau C	2	4%	Alle werken
Mogelijk maken van inzet secundair materiaal en gebruikte componenten			
Niveau C	13	24%	Wegnemen belemmeringen toepassing secundair materiaal
Beleid toepassing MVI-criteria in aanbestedingen			
Niveau A	11	20%	Organisatie past MVI-criteria toe die betrekking hebben op de thema's energie, materialen en circulair met tenminste ambitieniveau 'Basis'
Niveau B	5	9%	Organisatie past MVI-criteria toe die betrekking hebben op de thema's energie, materialen en circulair met tenminste ambitieniveau 'Significant'
Niveau C	4	7%	Organisatie past MVI-criteria toe die betrekking hebben op de thema's energie, materialen en circulair met tenminste ambitieniveau 'Ambitieus

In de categorie ‘Aanbesteden’ hebben **55** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019

- Het aantal organisaties dat maatregelen in deze categorie opvoert blijft fors groeien, van 35 organisaties in 2019, naar 55 in 2020, een toename van circa 57%
- Er zijn in 2020 twee nieuwe maatregelen toegevoegd:
  - De maatregel ‘Beleid toepassing MVI-criteria in aanbestedingen’ wordt door 11 organisaties gerapporteerd;
  - De maatregel ‘Toepassen Ambitieweb en Omgevingswijzer’ uit de aanpak duurzaam GWW wordt door 3 organisaties gerapporteerd. Met de verwachte toename van het aantal gecertificeerde overheden zal dit aantal waarschijnlijk toenemen.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021

- Drie maatregelen met betrekking tot aanbestedingen gericht op diensten (ICT, afval, GWW) zijn samengevoegd tot één maatregel gericht op diensten
- Van de maatregel ‘Uitvraag van producten van duurzaam asfalt’ is de naam aangepast. Titel luidt nu: ‘uitvraag van asfaltmengsels met lage MKI’

3.1.14 WATERBOUW SCHEPEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Terugdringen stationair dieselgebruik			
Niveau A	29	57%	Gebruikt walstroom of een eigen generator
Niveau B	14	27%	Gebruikt altijd walstroom indien beschikbaar
LED-verlichting schepen			
Niveau B	19	37%	Bedrijf heeft één schip in de vloot dat volledig verlicht wordt met LED-verlichting.
Niveau C	8	16%	Bedrijf heeft minstens 10% van de schepen in haar vloot met volledige LED-verlichting.
Inkoop groene stroom			
Niveau A	18	35%	Minder dan 50% walstroom is groene stroom
Niveau B	11	22%	Meer dan 80% walstroom is groene stroom
Niveau C	8	16%	Meer dan 95% walstroom is groene stroom

In de categorie ‘Waterbouw schepen’ hebben **51** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Er is in 2020 één nieuwe maatregel toegevoegd: de maatregel ‘zero CO_2-emissievaartuigen’ wordt door één organisatie toegepast.

Aandachtspunten
Veel maatregelen van organisaties in deze sector betreffen specifieke aanpassingen van schepen die zich lastig laten vertalen naar generieke maatregelen. Deze worden deels als ‘custom’-maatregel opgevoerd, deels beschouwen organisaties dit als concurrentiegevoelige informatie die alleen met de certificerende instelling wordt gedeeld in het kader van de audit van de CO_2-Prestatieladder.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
In de categorie ‘Waterbouw’ zijn twee nieuwe maatregelen toegevoegd:
- De maatregel ‘Hybride aangedreven vaartuigen’ is toegevoegd om efficiencyverbetering door onder andere diesel-elektrische aandrijving te stimuleren.
- De maatregel ‘Gebruik van op het schip verkregen duurzame energie’ is toegevoegd, om eigen opwekking en gebruik van duurzame energie op een schip te stimuleren.

3.1.15 GROENONDERHOUD

In de categorie 'Groenonderhoud' hebben **38** organisaties maatregelen ingevuld. Deze categorie en beide maatregelen zijn in 2020 nieuw aan de maatregellijst toegevoegd.

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Opwerken van organische reststoffen tot verkoopbare grondstof			
Niveau A	24	63%	Bedrijf produceert en verkoopt op structurele basis een secundair materiaal gemaakt van organische reststoffen
Niveau B	12	32%	Bedrijf produceert en verkoopt op structurele basis een secundair materiaal gemaakt van organische reststoffen dat een aantoonbaar lagere CO2 footprint heeft dan composteren
Eigen productie biogas			
Niveau C	2	5%	Bedrijf produceert biogas uit vergisting voor eigen gebruik of levering aan derden

3.1.16 VERMEDEN EMISSIES BIJ DERDEN

In de categorie 'Vermeden emissies bij derden' hebben **20** organisaties maatregelen ingevuld. De categorie en beide maatregelen zijn in 2020 nieuw aan de maatregellijst toegevoegd.

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Opwekking duurzame energie			
Niveau B	9	45%	Ter beschikking stellen van daken of areaal
Niveau C	4	20%	Levering van duurzame energie aan derden
Levering van materialen of gassen aan derden			
Niveau C	8	40%	Vermeden emissies door levering aan derden

3.1.17 ICT

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Doorvoeren van de Maatregellijst MJA 3			
Niveau A	9	69%	Doorvoeren meest relevante procesmaatregelen
Niveau B	5	38%	Doorvoeren proces- en erkende maatregelen
Niveau C	2	15%	Realisatie 2 innovatieve maatregelen
Power Usage Effectiveness (PUE)			
Niveau B	2	15%	De PUE van netwerken, datacenterhardware en telefoniediensten wordt gemonitord en geëvalueerd met het oog op verbetering
Niveau C	1	8%	Netwerken, datacenterhardware en telefoniediensten zijn ontworpen met een PUE van maximaal 1,3.

In de categorie 'ICT' hebben **13** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2020 ten opzichte van 2019
Er is in 2020 één nieuwe maatregel toegevoegd: de maatregel 'Power Usage Effectiveness (PUE)', betreft het gebruik van een maat om de efficiency van datacentra te meten. Deze maatregel is door twee organisaties gerapporteerd.

Aandachtspunten
De maatregel 'Doorvoeren van de Maatregellijst MJA3' is gebaseerd op de afspraken in het kader van de Meerjarenafspraak energie-efficiency ICT (MJA ICT). Binnen de MJA ICT wordt een lijst met circa 30 proces-, erkende en innovatieve maatregelen gehanteerd. De MJA is in 2020 afgelopen. Het is nog onduidelijk op welke wijze deze afspraken worden voortgezet en wat dat betekent voor deze lijst met maatregelen.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2021
Geen aanpassingen.

3.2 Sterkste groeiers en dalers

In **tabel 3** zijn de maatregelen weergegeven die in 2020 de sterkste groei hebben laten zien (in absolute cijfers) in het aantal organisaties dat de betreffende maatregel heeft genomen.

MAATREGEL	CATEGORIE	TOENAME 2020		
Niveau		*A*	*B*	*C*
1. Faciliteiten voor thuis- en telewerken	Personenmobiliteit	+168	+93	+80
2. LED-buitenverlichting	Bedrijfshallen en terreinen	n.v.t.	+138	+64
3. Erkende Maatregelen energiebesparing voor kantoren	Kantoren	+95	n.v.t.	n.v.t.
4. Aanschaf/lease personenauto's o.b.v. CO_2 emissiemeting uit de praktijk	Personenmobiliteit	+92	+77	+52
5. Beschikbaar stellen fiets, e-bike of e-scooter	Personenmobiliteit	+89	+47	n.v.t.
6. Verbeteren Energielabel kantoren	Kantoren	+82	+72	+38

Tabel 3 *Maatregelen met de sterkste groei in 2020*

In **tabel 4** zijn de maatregelen weergegeven die in 2020 de sterkste daling hebben laten zien (in absolute cijfers) in het aantal organisaties dat de betreffende maatregel heeft genomen. Daling is meestal het gevolg van aanpassingen van de lijst waardoor een betreffende maatregel strenger is geworden, bijvoorbeeld nadat een hoog percentage bedrijven de oude maatregel toepaste.

MAATREGEL	CATEGORIE	TOENAME 2020		
Niveau		*A*	*B*	*C*
1. Beleid t.a.v. aanschaf/lease zuinige personenauto's en bedrijfsbusjes	Personenmobiliteit	-403	-288	-103
2. Stimuleren zuinig rijden: Monitoring	Personenmobiliteit	-232	-128	-17
3. Optimalisatie klimaatinstallaties	Kantoren	-218	-122	n.v.t.
4. Onderhoud materieel conform fabrieksopgave	Materieel	-189	-23	+54
5. Stimuleren zuinig rijden door Monitoring	Logistiek en transport	-108	-38	-37
6. Feedback energieverbruik gebouwen aan de gebruikers ervan	Kantoren	-82	-46	-46

Tabel 4 *Maatregelen met de sterkste daling in 2020*

3.3 Algemene aanpassingen in de Maatregellijst 2021 t.o.v. 2020

Er zijn géén categorieën toegevoegd of gewijzigd of andere generieke aanpassingen doorgevoerd.

4 IN STAPPEN NAAR EMISSIELOOS WERKEN IN DE BOUW

Opdrachtgevers zijn aan zet

door Gijs Termeer en Vincent Swinkels

Bouwprojecten nabij natuurgebieden staan stil vanwege de stikstofuitstoot van bouwmaterieel en bouwlogistiek. Afspraken uit het Klimaatakkoord en het Schone Lucht Akkoord zijn erop gericht om CO_2- en fijnstofemissies van bouwmaterieel te beperken. Het Ministerie van IenW werkt aan verschillende transitiepaden om tot een klimaatneutrale en circulaire infrastructuursector te komen, waaronder het transitiepad bouwmaterieel en bouwlogistiek, met als doelstelling om in 2030 emissieloos te werken. Kortom: de noodzaak voor emissieloos werken in de bouw is hoog, maar veel opdrachtgevers zijn zich er onvoldoende van bewust dat zij zelf in actie moeten komen om emissieloos werken mogelijk te maken.
De daadwerkelijke transitie naar emissieloos werken gaat erg langzaam. Dit blijkt uit de jaarlijkse rapportage over de Maatregellijst van de CO_2-Prestatieladder. Deze lijst wordt door jaarlijks ruim 1.000 bedrijven ingevuld, waarvan een groot aandeel in de bouw en infra. Hieruit blijkt onder meer dat slechts enkele bouwbedrijven al beschikken over elektrisch bouwmaterieel en dan gaat het meestal over één of twee machines. Ook hernieuwbare brandstoffen, zoals HVO, een diesel gemaakt uit afval, worden maar beperkt ingezet, maar het gebruik daarvan neemt wel toe.

SLEUTEL LIGT BIJ OPDRACHTGEVERS

Dat de transitie naar emissieloos werken maar langzaam op gang komt, heeft diverse oorzaken: (1) er zijn elektrische bouwmachines (op batterijen of waterstof), maar deze zijn nog nauwelijks beschikbaar. (2) bouwbedrijven investeren nog maar zeer beperkt in dit materieel en (3) slechts enkele opdrachtgevers vragen en waarderen inspanningen om (deels) emissieloos te werken in aanbestedingen. Dit derde punt is cruciaal, de sleutel voor deze transitie ligt voor een groot deel bij de opdrachtgevers. Zij zullen hun 'power of procurement' moeten inzetten. Zonder zicht op opdrachten waarin werken met minder emissies of emissieloos wordt beloond, kunnen bouwbedrijven niet de benodigde investeringen doen en komt de vraag naar emissieloos materieel of andere alternatieven niet op gang. Opdrachtgevers in de bouw en infra, groot en klein, zijn samen met de bouwbedrijven de belangrijkste spelers om deze transitie voor elkaar te krijgen. Hierbij is het goed te beseffen dat de sector nog helemaal aan het begin staat en de transitie zeker 10 tot 20 jaar zal duren. Het benodigde materieel is eenvoudigweg nog onvoldoende beschikbaar en het huidige machinepark kan niet zomaar worden afgeschreven. Als sector in één keer naar zero-emissie is onmogelijk. Daarom moeten opdrachtgevers nu al stappen zetten.

CO_2-PRESTATIELADDER TOONT POWER OF PROCUREMENT AAN

De ervaring met de inzet van de CO_2-Prestatieladder bij aanbestedingen laat zien dat de 'power of procurement' werkt en het mogelijk is om daarmee een markt CO_2-bewust te maken en aan te zetten tot reductiemaatregelen. Neem bijvoorbeeld de aanpak van Het Waterschap Scheldestromen. Dit waterschap heeft in 2017 een meerjarenstrategie vastgesteld om structureel de CO_2-Prestatieladder in aanbestedingen toe te passen. Deze strategie is toen in een bijeenkomst voor aannemers met de markt gecommuniceerd. Er waren al 11 bedrijven in de regio Zeeland gecertificeerd, maar door het besluit van Scheldestromen is dit aantal in de regio de afgelopen jaren meer dan verdubbeld. Nu hebben 26 regionale aannemers de CO_2-Prestatieladder geïmplementeerd. Deze aannemers monitoren brandstof- en energiegebruik, kennen hun eigen CO_2-footprint, hebben maatregelen en doelstellingen gedefinieerd om deze footprint te reduceren en geven jaarlijks verantwoording over de voortgang ten opzichte van de doelstellingen. Door de power of procurement zijn deze aannemers actief aan de slag met CO_2-reductie. Ook heeft het waterschap de provincie, 13 gemeenten en organisaties als het drinkwaterbedrijf, de netwerkbeheerder en Staatsbosbeheer aangespoord om ook met de Ladder aan te besteden.

WAT IS EMISSIELOOS WERKEN?

Bij het werken in de bouw worden veel mobiele werktuigen ingezet: graafmachines, kranen, aggregaten enzovoort. Deze machines draaien het overgrote deel op diesel, wat veel uitstoot oplevert, zowel in het werk als bij de productie van diesel: Het gaat dan vooral om CO_2, stikstof en fijnstof. Emissieloos wil zeggen dat de uitstoot tot nul is teruggebracht.

OPDRACHTGEVERS KUNNEN MET CONCRETE STAPPEN AAN DE SLAG

Ook voor emissieloos werken kan de 'power of procurement' werken. Hiervoor kunnen door opdrachtgevers de volgende stappen worden gezet:

- Communiceer naar marktpartijen dat je als opdrachtgever de doelstelling van emissieloos werken in 2030 onderschrijft en stapsgewijs in aanbestedingen gaat sturen op minder emissies door bouwwerkzaamheden.
- Zorg dat bouwstroom en oplaadpunten op tijd beschikbaar zijn. Dit vereist vroeg in de voorbereiding van projecten aandacht. Sta als opdrachtgever geen dieselaggregaten toe als er bouwstroom beschikbaar is.
- Verplicht op korte termijn de inzet van elektrificatie waar het nu al kan: bemaling, verlichting, handgereedschap en klein materieel.
- Stimuleer elektrificatie en gebruik van hernieuwbare brandstoffen door gunningvoordeel te geven:
  - Voor het emissieloos of met minder emissies uitvoeren van tenminste een deel van de werkzaamheden en/of het transport en
  - Bij langlopende projecten, voor het verder uitbouwen van het aandeel emissieloos werken gedurende de looptijd van het project
  - Waardeer inzet van hernieuwbare brandstoffen en schoner dieselmaterieel zolang elektrificatie nog onvoldoende mogelijk is. Naast inzet van elektrisch materieel zijn er alternatieven die niet volledig emissieloos zijn, maar wel minder emissies opleveren, bijvoorbeeld door gebruik van HVO (veel CO_2-reductie, geen stikstof- of fijnstofreductie) of schonere dieselmotoren (géén CO_2-reductie, veel stikstof- en fijnstofreductie).
  - Let wel, inzet van hernieuwbare brandstoffen en schoner dieselmaterieel zijn tijdelijke alternatieven, want niet emissieloos met betrekking tot fijnstof en stikstof. Maak als opdrachtgever duidelijk dat het gebruik hiervan eindig is.

Het waarderen van deels emissieloos of met minder emissies uitvoeren van een werk is nog relatief nieuw. Daarbij is vaak een afweging nodig tussen verschillende inschrijvingen met verschillende oplossingsrichtingen. Juist voor dat doel ontwikkelt SKAO een hulpmiddel, de meetlat materieelinzet. De meetlat is bedoeld om ingezet te worden naast de CO_2-Prestatieladder. Mede door de Ladder hebben aannemers al inzicht in bijvoorbeeld brandstofgebruik op projecten. De meetlat maakt gebruik van dit inzicht, om aanbiedingen van verschillende aannemers op één project vergelijkbaar te maken.

BOUWBEDRIJVEN SLIM UITDAGEN EN PERSPECTIEF BIEDEN

Er zijn al diverse initiatieven gericht op het stimuleren van emissieloos werken. Zo willen enkele gemeenten, zoals Rotterdam en Groningen, in binnensteden versneld naar volledig emissieloos en dagen aannemers daarop uit. Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden bereidt het project Sterke Lekdijk voor als project dat volledig emissieloos gaat worden uitgevoerd. Ook de aannemers hebben zich verenigd in een initiatief Emissieloos Netwerk Infra (ENI), om de vraag naar emissieloos materieel te bundelen (ook een voorbeeld van de power of procurement). Bij de genoemde opdrachtgevers ligt de lat vaak hoog, gericht op het volledig emissieloos uitvoeren van een project.

Om de doelstelling in 2030 te realiseren is het nodig om de markt over de gehele breedte stapsgewijs in beweging te krijgen. Daarbij spelen ook de inzet van alternatieve brandstoffen en schonere motoren een rol. Opdrachtgevers zullen bouwbedrijven slim moeten uitdagen en perspectief moeten bieden om stapsgewijs minder emissies uit te stoten. Door in alle infraprojecten deels emissieloos of met minder emissies uitvoeren van een werk te waarderen zullen alle aannemers, groot en klein, in beweging komen. Als er voldoende perspectief is vanuit opdrachtgevers kunnen bouwbedrijven meebewegen en eventueel samen met verhuur- en leasebedrijven de benodigde investeringen doen. Maar alleen als opdrachtgevers het voortouw nemen, zal de markt in beweging komen.

COLOFON

Dit document is tot stand gekomen op basis van de gegevens in de Maatregellijst database per 1 januari 2021.
Tekst en analyses: Vincent Swinkels en Bart van der Ree, SQ Consult, in opdracht van SKAO
Grafisch ontwerp: Autobahn

Uitgave: Juni 2021

Dit document staat niet op zichzelf. Zie ook onze website **www.skao.nl** voor meer informatie over de CO_2-Prestatie-ladder, SKAO, de laatste versie van het Handboek, brochure en een overzicht van alle gecertificeerde organisaties en opdrachtgevers.

Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend.